

Wzrost znaczenia sąsiadów Rzeczypospolitej w XVII i XVIII wieku

Wzrost znaczenia sąsiadów Rzeczypospolitej w XVII i XVIII wieku

Wzrost znaczenia Rosji w II połowie XVII wieku i w I połowie XVIII wieku

Do państw graniczących z Rzeczypospolitą, których wzrost możemy zaobserwować w II połowie XVII wieku i w I połowie XVIII w. należy zaliczyć Rosję, państwo pruskie oraz Austrię. Państwa te umocniły swoją silną pozycję w wyniku wprowadzenia systemów i ustrojów absolutnych, przez co władza w nich znajdowała się w rękach jednego rządzącego.

Państwo absolutne to forma rządów, w której władza ustawodawcza, sądownicza i wykonawcza należy do jednego monarchy – cara, faraona, króla. Wiele państw graniczących z Rzeczypospolitą ukształtowało się właśnie pod wpływem wprowadzenia rządów absolutnych. Najlepszym przykładem takiego państwa absolutystycznego była Rosja rządzona przez cara Piotra I. Rozwój terytorialny Rosji nastąpił w wyniku zwycięskich dla niej wojen m.in. z Polską, kiedy to Rosja powiększyła swoje terytorium o ziemie czernichowską, siewierską, smoleńską, lewobrzeżną Ukrainę, oraz udział Rosji w trzech rozbiorach Polski. Także swoje terytorium zyskała dzięki zwycięskiej wojnie z Turcją, w wyniku, której zajęła Azow, ujście rzek Donu, Dniepru i Bohu oraz Krym. Rosja zyskała także wyspy Ingrię, Karelię, Estonię oraz Inflanty w wyniku zwycięstwa ze Szwecją. Rządy Piotra I zwanego Wielkim przypadające na lata 1689 – 1725 należały do najbardziej absolutnych rządów sprawowanych w państwie rosyjskim. Rosja za jego rządów urosła na arenie międzynarodowej i zaczęła odgrywać główną i decydującą rolę na przełomie XVII i XVIII wieku. Na ukształtowanie się w Rosji systemu absolutnych rządów Piotra I, który był pierwszym władcą Rosji, o którym mówiono, że został następcą Iwana IV Groźnego, wpłynęło wiele czynników. Nic w tym zaskakującego, bowiem ostatnie reformy zostały właśnie przeprowadzone w okresie rządów Iwana IV, czyli na przełomie XII i XIII wieku.

Piotr I Wielki wiele podróżował, całe jego panowanie rozpoczęło się od szeregu wypraw, które głównie prowadził do krajów Europy Zachodniej – Francji, Anglii, Niemiec. Podróżował nie jako władca Rosji, tylko w przebraniu chłopca, tak aby nie być rozpoznawalnym dla innych i nie wyróżniać się z tłumu.

Rosja za panowania Piotra I Wielkiego stała się państwem bardzo wpływowym, zaczęła odgrywać decydującą rolę na arenie międzynarodowej. Piotr I zwany jest władcą reformatorem, ponieważ przeprowadził szereg pozytywnych reform w swoim państwie, dzięki którym polepszyła się sytuacja szeregu grup społecznych. Wśród tych najbardziej decydujących reform na uwagę zasługują rok 1721 – kiedy to car ogłosił się Imperatorem Wszechrosji (taki tytuł nosił na przełomie wiekowej historii Rosji tylko Piotr I). Tytuł ten miał podkreślić jego ogromne zasługi dla swojego państwa, wkład w reformy, które przeprowadził i zmiany, których dokonał, jak i potwierdzał swoje panowanie nad całym imperium rosyjskim.

Piotr I to postać przez wielu historyków uważana za podwójnie moralną. Z jednej strony wielki przywódca narodu, reformator, z drugiej strony jednak lubiący dobre towarzystwo – zarówno damskie jak i męskie, alkoholik – nieprzepuszczający żadnej okazji do wypicia. Należy mu się jednak uznanie za to, czego dokonał, a jego osiągnięć możemy wymienić naprawdę sporo. Do głównych jego reform możemy zaliczyć:

- Podział imperium na gubernie i prowincje – stworzenie aparatu biurokratycznego, opracował tabelę rang, według której awansowali urzędnicy (awans mógł być nadany tylko przez cara i to za wybitne osiągnięcia).

- Przeprowadził szczegółową reformę wojskowości, wzorując się na najlepszej XVII wiecznej armii pruskiej, taką samą starał się wprowadzić u siebie w kraju. Chciał to uczynić poprzez reformy wojskowe m.in. coroczny pobór rekruta do wojska i stworzenie regularnej armii liczącej około 330 tysięcy żołnierzy. Zarządził kształcenie oficerów, którym nadawał stopnie wojskowe nie tylko za zasługi wojenne, ale również dobre osiągnięcia naukowe, rozpoczął budowę floty morskiej, produkcję na dużą skalę armat.

- Przeprowadził szereg reform gospodarczych m.in. manufaktury, handel na szeroka skalę głównie z krajami sąsiadującymi z Rosją. W gospodarce Piotr I starał się zapewnić realizację teorii merkantylizmu, czyli dodatniego bilansu gospodarczego. Polityka merkantylizmu charakteryzowała Francję w okresie rządów Burbonów i z tego państwa być może władca czerpał wzór. Tak, jak zostało to wielokrotnie już wspomniane, dzięki swoim podróżom po Europie Zachodniej chciał podpatrzeć zagraniczne wzorce i wprowadzić je w Rosji.

- Przeprowadził szereg reform kulturalno i obyczajowych. Do tego typu reform możemy zaliczyć: wprowadzanie obowiązkowej nauki języka francuskiego na uczelniach rosyjskich, wprowadzał zachodnie obyczaje i zachodni styl i toalet publicznych, których wcześniej nie znano), także wprowadził obowiązujący do dzisiaj w państwie rosyjskim kalendarz juliański, zastosował grażdankę i czyli uproszczony alfabet rosyjski dla uczniów szkół parafialnych, nakazał obowiązkową naukę pisania i czytania.

- Car Rosji zdawał sobie sprawę, że państwo rosyjskie w 90 % stanowią ludzie niewykształceni, analfabeci, niepotrafiący pisać i czytać. Z tego też powodu byli często oszukiwani przez urzędników. W celu likwidacji tego problemu, Piotr I przeprowadził także reformę szkolnictwa. Reforma ta obejmowała wszystkie szczeble i od najprostszego parafialnego, aż do szkolnictwa uniwersyteckiego. Za jego rządów powstał też szereg nowych szkół i w Moskwie szkoła nawigacyjna, w Petersburgu Akademia Morska i Akademia Nauk. Wprowadzono obowiązek szkolny dla dzieci chłopskich i szlacheckich, sprowadził nowych nauczycieli, którzy kształcili młodzież według zachodniego stylu nauczania, organizował wiele wypraw dla najlepszych i pomoc materialną w postaci stypendiów za wyniki w nauce.

- Rozpoczął budowę stolicy i Sankt Petersburga, jak złośliwie niektórzy o nim mówili, że stolica ta została zbudowana na cierpieniu wielu chłopów, bowiem teren, który wybrał car był bardzo podmokłym terenem i żeby go osuszyć wbijano pale drzewne, a na te pale obywatele chłopskich, którzy zwlekali z płaceniem podatków. W ten okrutny sposób życie straciło ponad pięćdziesiąt tysięcy ludności chłopskiej. Nowa stolica państwa była wybudowana ogromnym nakładem pieniężnym i finansowym, zresztą w bardzo krótkim czasie (niecałe pięć lat potrzebował Piotr I na wybudowanie nowej stolicy państwa). Wprowadził jednolity system zarządzania imperium, zlikwidował autonomię Kozaków dońskich i Sicz Zaporowską.

Rosja za panowania Piotra I Wielkiego zaczęła liczyć się wśród państw europejskich. Odgrywała bardzo znaczącą rolę, a potęga państwa rosyjskiego świadczyła o wielkim dziele, jakiego dokonał car. Kontynuacji swoich reform doczeka się Piotr I dopiero w XVIII wieku za rządów Katarzyny II.

Wzrost znaczenia Prus w II połowie XVII wieku i w I połowie XVIII wieku

Państwem, którego znaczenie istotnie wzrosło na przełomie XVII i XVIII wieku było Księstwo Pruskie rządzone przez Fryderyka I Hohenzollerna i jego syna Fryderyka Wilhelma I. Byli to władcy absolutni. Ich rządy przypadały na okres 1701 i 1713 i na lata 1713 i 1740.

Tak, więc okres w historii Niemiec przypadający na lata 1701 i 1740 związany jest bezpośrednio z rządami absolutystycznymi. Całe panowanie przedstawicieli dynastii Hohenzollernów związane jest także z rozwojem gospodarczym, społecznym i politycznym. Niewątpliwie, więc pod wpływem dynastii Hohenzollernów wzrosła potęga państwa niemieckiego. Państwo pruskie stało się bardzo silnym sąsiadem, z którym graniczyła Rzeczpospolita. Cały okres rządów Fryderyka Wilhelma I, który zwany był królem i kapralem dowodzi jego ogromnego szacunku dla wojska i armii. Zresztą sam król kochał wojnę, wojsko, dyscyplinę i musztrę. W jego pamiętnikach wielokrotnie możemy przeczytać, że to właśnie wojsko robi z chłopca prawdziwego mężczyznę, sam wielokrotnie służył, brał udział w największych wyprawach wojennych, nawet musztrę wprowadził u siebie w domu, dręcząc tym samym rodzinę, przez co również bardzo negatywnie odbierany był przez swojego syna i następcę tronu i Fryderyka Wilhelma II.

Absolutyzm w państwie pruskim sprowadzał się głównie do szeregu reform wojskowych, administracyjnych, sądowych, ekonomicznych i gospodarczych. Wśród tych najważniejszych reform na uwagę zasługują reforma wojskowa, polegająca na poborze rekruta do wojska z każdej grupy społecznej, jak również fakt, że do wojska brani byli chłopcy, którzy ukończyli 13 lat, tym samym cenzus wieku został bardzo obniżony. Oczywiście podobnie jak miało to miejsce w przypadku Rosji Piotra I, tak i tutaj za wybitne osiągnięcia wojskowe nadawane były odznaczenia i nagrody. Reforma gospodarcza

Fryderyka Wilhelma I polegała na zapewnieniu monopolu swojemu państwu na niektóre usługi i towary, także władca absolutny państwa pruskiego starał się zapewnić merkantylizm, czyli dążenie do zapewnienia dodatniego bilansu w gospodarce. Zamierzenia te mogły być realizowane dzięki rozwijającemu się handlowi zwłaszcza z Francją i Anglią.

Fryderyk Wilhelm I przeprowadził także w ograniczonym stopniu reformę szkolnictwa, która wprowadzała obowiązek szkolny dla mężczyzn, skodyfikował prawo, zakazał prowadzenia tortur w czasie śledztwa, podporządkował sobie hierarchię kościelną, zlikwidował szereg Zakonów, doprowadził do uprzemysłowienia kraju, zakładał fabryki, stworzył nowe miejsca pracy, rozbudował sieć kolei i przewozów. Jego głównym założeniem był stwierdzenie, że cel uświęca środki, uważał, że to co dobre dla państwa, jest również dobre dla obywatela.

Wzrost znaczenia Austrii w II połowie XVII wieku i w I połowie XVIII wieku

Kolejnym państwem sąsiadującym z Rzeczpospolitą, którego znaczenie wzrosło na przełomie XVII i XVIII wieku była Austria. W okresie tym była państwem wielonarodowościowym, monarchią habsburską, która swoje wielkie znaczenie zyskała dzięki panowaniu Marii Teresy oraz w okresie panowania jej syna – Józefa II. Monarchia ta swój ogromny wzrost zawdzięczała zwycięskim wojnom, które prowadziła m.in. w okresie wojny siedmioletniej, wojen śląskich z lat 1740 – 1745, a także dzięki udziałowi w rozbiorach Rzeczypospolitej. Okres rządów Marii Teresy, czyli lata 1740 – 1780 i okres panowania jej syna Józefa II 1780 – 1790 jest przez wielu historyków nazywany absolutyzmem oświeconym.

Absolutyzm oświecony to forma rządów charakteryzująca się tym, iż monarcha w swojej polityce i w swoich rządach kieruje się rozumem i wiedzą, przeprowadzając reformy w swoim państwie kieruje się dobrem publicznym, nie pozwalając jednak poddanym na udział w życiu politycznym. Dla takiego systemu rządów charakterystyczne jest również rozbudowa aparatu urzędniczego, stosowanie przymusu i terroru, stosowanie kontroli społecznej i politycznej obywateli. Absolutyzm oświecony występujący w Austrii w okresie panowania Marii Teresy i jej syna Józefa II związany jest z przeprowadzeniem szeregu reform, które przyniosły korzyści państwu, jednak nie do końca jego obywatelom.

Prowadzona polityka była nastawiona na centralizację państwa, powołano Radę Stanu, która zarządzała państwem, zniesiono wewnętrzne cła, zapoczątkowano likwidację kościołów, wprowadzono dekret językowy, według którego językiem urzędowym był język niemiecki. Nastąpił duży rozwój gospodarczy, dokonano kodyfikacji prawa w 1769 roku, zniesiono poddaństwo osobiste chłopów, podniesiono podatki, wprowadzono szereg nowych podatków, którymi obłożone były kler i szlachta. Okres rządów Józefa II zwany był józefinizmem, w którym to władca wprowadził szereg ograniczeń kościelnych m.in. zakazał obchodów świąt kościelnych, dążył do podporządkowania kościoła państwu, wprowadził szereg przywilejów i zwolnień podatkowych dla ateistów i uprawnień dla Żydów.

Podsumowując swoją myśl możemy zauważyć jeszcze raz, jak wielkie znaczenie i dużą pozycję odgrywać zaczęły państwa europejskie, będące sąsiadami Polski. Przypominając sobie sytuację państw europejskich na przełomie XV i XVI wieku, kiedy to jedną z decydujących ról odgrywała wówczas Rzeczpospolita, aż trudno uwierzyć, że w tak szybkim czasie państwo polskie znalazło się w trudnej sytuacji pod zaborami, a sąsiedzi Rzeczypospolitej zaczęli odgrywać decydującą rolę i istotne znaczenie wśród państw Europy z przełomu XVII i XVIII wieku.